УДК 364.27 – 057.87

А.С. Петрова
luftballon.alis@yandex.ru

Психокорекційна робота із соціальними страхами осіб студентського віку

Petrova A.S. Psychological correction work with social fears of student age personalities / A.S. Petrova // Problems of Modern Psychology: Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 25. – Kamianets-Podilsky: Aksioma, 2014. – P. 367-379.

А.С. Петрова. Психокорекційна робота із соціальними страхами осіб студентського віку. Стаття присвячена висвітленню проблеми психологічної корекції соціальних страхів студентів. Проаналізовано співвідношення понять «психологічна корекція» та «психотерапія». Розглянуто групові та індивідуальні методи роботи по зниженню рівня соціальних страхів та усуненню фобічних проявів у осіб студентського віку. Описано поняття «соціальний страх» як комплексне явище та «соціальна фобія» як патопсихологічний феномен. Виокремлено, що виникнення соціального страху може відбуватися відповідно декільком теоретичним моделям: у межах теорії научіння як реагування психіки на психологічну травму, підпадати під кільцеподібну модель В. Франкла, психоаналітичну модель (формування симптому), модель Е. Берна (батьківських приписів).

У процесі експериментального дослідження виявлено, що базовим чинником соціальних страхів є занижена самооцінка. Також зафіксовано позитивний зв'язок між соціальними страхами й особистісною тривогою, агресією, суб'єктивним відчуттям самотності. Для досягнення довготривалого ефекту по усуненню соціальних страхів, а особливо, їх фобічних проявів, необхідно враховувати в психокорекційному процесі й роботу з чинниками даного феномена.

У статті акцентовано увагу на доцільності використання таких методів психологічного впливу в роботі з соціальними страхами: соціально-психологічний тренінг корекції емоційної сфери та міжособистісних відносин, арт-терапія, казкотерапія. У роботі по усуненню фобічних проявів актуальною є індивідуальна форма взаємодії з використанням емоційно-образної терапії та символ-драми.

Ключові слова: соціальний страх, соціофобія, студентство, психокорекція, чинники, СПТ, арт-терапія, казкотерапія, ЕОТ.

А.С. Петрова. Психокоррекционная работа с социальными страхами лиц студенческого возраста. Статья освещает проблемы психологической

© А.С. Петрова

коррекции социальных страхов студентов. Проанализировано соотношение понятий «психологическая коррекция» и «психотерапия». Рассмотрено групповые и индивидуальные методы работы по снижению уровня социальных страхов и устранения фобических проявлений у лиц студенческого возраста. Описаны понятия «социальный страх» как комплексное явление и «социальная фобия» как патопсихологический феномен. Выделяется, что возникновение социального страха может происходить в соответствии с несколькими теоретическими моделями: в рамках теории на учения как реагирование психики на психологическую травму, подпадать под кольцеобразную модель В. Франкла, психоаналитическую модель (формирование симптома), модель Э. Берна (родительских предписаний).

В процессе экспериментального исследования выявлено, что базовым фактором социальных страхов является заниженная самооценка, также зафиксирована положительная связь между социальными страхами и личностной тревожностью, агрессией, субъективным ощущением одиночества. Эти взаимосвязи необходимо учитывать при построении психокоррекционного процесса.

В статье акцентировано внимание на целесообразности использования социально-психологического тренинга коррекции эмоциональной сферы и межличностных отношений, арт-терапии и сказкотерапии в работе с социальными страхами. В работе по устранению фобических проявлений актуальна индивидуальная форма взаимодействия с использованием эмоционально-образной терапии и символ-драмы.

Ключевые слова: социальный страх, социофобия, студенчество, психокоррекция, факторы, СПТ, арт-терапия, сказкотерапия, ЭОТ.

Постановка проблеми. В сучасних умовах до проблем студентства привертається все більше уваги з боку психологів, соціологів, педагогів. Всебічно розглядається феномен студентства в соціальній структурі українського суспільства, викликає науковий інтерес його соціальне, економічне, політичне значення в житті держави.

Відповідно до законодавства України про вищу освіту, до кола студентства входить молодь професійно-технічних та вищих навчальних закладів освіти, а ядром студентської аудиторії є, переважно, юнаки та дівчата 17-25 років. Студентський вік – сенситивний період формування індивідуальної ідентичності, особистісної «Я-концепції», самосвідомості [14]. В той же час, має місце суперечливість свідомості сучасного студента: з одного боку, прагнення самовираження, пошук власної системи життєвих цінностей, активна суспільна та індивідуальна позиція, з другого – конформізм, нездатність успішно пристосовуватися до мінливих життєвих умов, ригідність, соціальний страх. Така суперечливість вказує на особливу емоційну вразливість молодої особистості студентського віку, що акцентуйовано переживає

різноманітні стресогенні ситуації, не маючи адекватних механізмів протидії. Особливої актуальності в кризовий період становлення української державності набуває проблема психологічної роботи з соціальними страхами студентів.

Соціальні страхи формуються в результаті дії соціально-психологічних подразників, котрі є частиною процесу соціалізації. Під час соціалізації індивід синтезує в собі всі страхи тієї культури, в якій даний процес відбувається [10]. Через процес научіння молода людина переймає патерни поведінки та емоційні реакції, звичні для її соціального оточення. Страх має «ефект зараження», емоції однієї особи віддзеркалюються в іншій. Як зазначав А. Бандура, не обов'язково безпосередньо контактувати з об'єктом, що викликає страх, достатньо спостерігати його в оточуючих [1]. Соціальний страх – розповсюджене явище з опосередкованим характером (об'єкти, що викликають страх, не можуть безпосередньо зашкодити особі) [12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика соціальних страхів студентів розроблялася зарубіжними психологами-практиками (Дж. Вольпе, О. Кондашем, Ф. Ріманом тощо) та психологами пострадянського простору (В.А. Гузенко, Л.В. Гороховою, Л.М. Грошевою, Р.О. Гришковою та ін.). Погляди дослідників розмежовуються на два основні русла, в яких консолідуються наукові пошуки та надбання: психологічний та клінічний. У психологічно здорової особистості соціальні страхи окреслюються як ситуативне переживання, особистісна властивість, афект, продукт процесу соціалізації і проявляються широким спектром різновидів, а у патологічній (клінічній) формі набувають статусу соціальної фобії.

Разом з тим, питанню психологічної корекції соціальних страхів студентів приділялося вкрай мало уваги. Поодинокі дослідження спрямовувалися на виявлення взаємозв'язку соціальних страхів з мотиваційними [3], особистісними [6], поведінковими [5] проявами в осіб юнацького віку. В рамках даних наукових праць розглядались і аспекти психокорекції, але особливості практичної роботи безпосередньо з соціальними страхами та їх чинниками не висвітлені у науковій літературі.

Мета статті – розкрити специфіку психологічної корекційної роботи з соціальними страхами осіб студентського віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виокремлення науковою спільнотою двох точок зору, психологічної та клінічної, на проблему соціальних страхів створює підґрунтя для пошуку межі між нормою і патологією та категоріального окрес-

лення стану, що підпадає під компетенцію психолога в рамках психологічної корекції.

Узагальнюючи погляди науковців, котрі розбудовують ідеї психологічного підходу, зазначимо, що соціальний страх є поведінковою схильністю адаптивного характеру, який формується в процесі соціалізації і детермінується об'єктивними та суб'єктивними чинниками. Під час експериментального дослідження, в процесі роботи над дисертацією, ми описали зовнішні, адаптаційні, мотиваційні та внутрішні чинники соціальних страхів студентів. Особливо актуальними вбачаємо виокремленні внутрішні чинники, які необхідно враховувати у психологічній роботі зі студентськими соціальними страхами: занижена самооцінка/ невпевненість, що виступає базовим чинником, особистісна тривожність, ригідність, емоційна нестійкість, суб'єктивне відчуття самотності.

Соціальний страх, на думку послідовників клінічного підходу, як патопсихологічний феномен представлений у вигляді соціальної фобії. Соціальна фобія – загальновизнаний тривожний розлад, який призводить до порушення соціального функціонування особистості, для якого характерні неадекватні переживання страхів конкретного змісту, що охоплюють суб'єкта у певній (фобічній) ситуації і супроводжуються вегетативними дисфункціями [15].

На нашу думку, соціальний страх, перебуваючи в межах нормального функціонування психіки, але приймаючи найвищий рівень власного прояву, може набувати фобічних проявів. Це обумовлено низкою особистісних, вікових та ситуаційних факторів:

- переживання кризи юнацького віку;
- ускладнена адаптація до нового соціального середовища;
- переживання кризи ідентичності – новоутворення юнацького віку, що відбувається у вирішальний перехідний етап від дитинства до зрілості;
- наявність психологічної травми в анамнезі студента;
- внутрішні психологічні проблеми, набуті в процесі дорослішання (батьківські приписи, особливості сімейної ситуації тощо).

Наявність фобічних проявів соціальних страхів потребує не лише психокорекційної роботи, а й психотерапевтичного впливу, для якого доцільно використовувати індивідуальну форму взаємодії.

Питання розподілу таких сфер як психокорекція та психотерапія досі є дискусійним. І в психотерапії, і в психокорекції використовуються однакові процедури та методи, а допомога на-

дається в результаті специфічної взаємодії між клієнтом та спеціалістом. Але існують і суттєві розбіжності: для психокорекції характерним є комплексний вплив на особистість, спрямований на виправлення вад психології та поведінки людини за допомогою спеціальних психологічних засобів; для психотерапії актуальні специфічні методи впливу, що зачіпають глибинні особистісні процеси. І психотерапія, і психокорекція орієнтовані на психологічну допомогу здоровій особистості, що має в повсякденному житті певні психологічні труднощі [13]. Тобто, психокорекційний процес є більш широким та комплексним і включає в себе психотерапію.

Ми виокремлюємо наступні завдання психологічної корекції соціальних страхів студентів:

- дослідження соціальних страхів студентського середовища та надання адекватної допомоги у зниженні рівня їх вираженості та у подоланні фобічних проявів даного стану;
- розвиток самосвідомості учасників для корекції та попередження емоційних порушень, спираючись на внутрішні та поведінкові зміни;
- сприяння процесу особистісного розвитку студента та впевненості у власних силах;
- робота зі сферою самооцінювання;
- допомога у подоланні неадекватних форм поведінки та формуванні й закріпленні нових, що сприятимуть адаптації та успішному функціонуванню в соціумі.

Психокорекційна та психотерапевтична робота з проблемою соціальних страхів має відбуватися з урахуванням причин їх виникнення. Тобто, в залежності від факторів, що провокують даний психічний стан необхідно вибудовувати стратегію подолання. Зокрема, аналізуючи психологічну літературу, можемо виокремити чотири основні моделі.

У межах теорії научіння виокремлюється модель психологічної травми. Причина соціального страху, за даною моделлю, криється у фіксації на несвідомому рівні суб'єкта позиції жертви, що пов'язана із закріпленими в психіці негативними емоціями. Психологічна травма нагадує про себе особистості у ситуаціях, що певним чином схожі з обставинами її отримання [4]. Дана модель може ілюструвати страх публічного виступу, екзаменів, комунікації тощо.

За теорією Е. Берна, причиною виникнення страхів можуть стати батьківські приписи, що закладалися в психологічну

структуру особистості в процесі онтогенезу. Разом з тим, частина страхів з фобічними проявами формується як результат нещасливого дитинства, колим в індивіда з'являються фантазії відносно власної смерті. Подорослішавши, особистість відчуває в критичній ситуації внутрішній потяг до самознищення, що викликає сильний страх та афективні стани. Також, у випадку наявності неприпустимого, з точки зору моралі, бажання людина може продукувати страх для уникнення тих ситуацій, котрі про нього нагадують [8].

Деякі соціальні страхи з фобічними проявами ілюструють кільцеподібну модель В. Франкла, згідно якої, переживаючи неприємний симптом, особистість може відчути страх, який підсилить симптом, що, в свою чергу, підсилить страх, до того часу, поки не настане афект (рис. 1). Після цього стан страху буде виникати щоразу при будь-якій загрозі повторення невротичної ситуації [11].

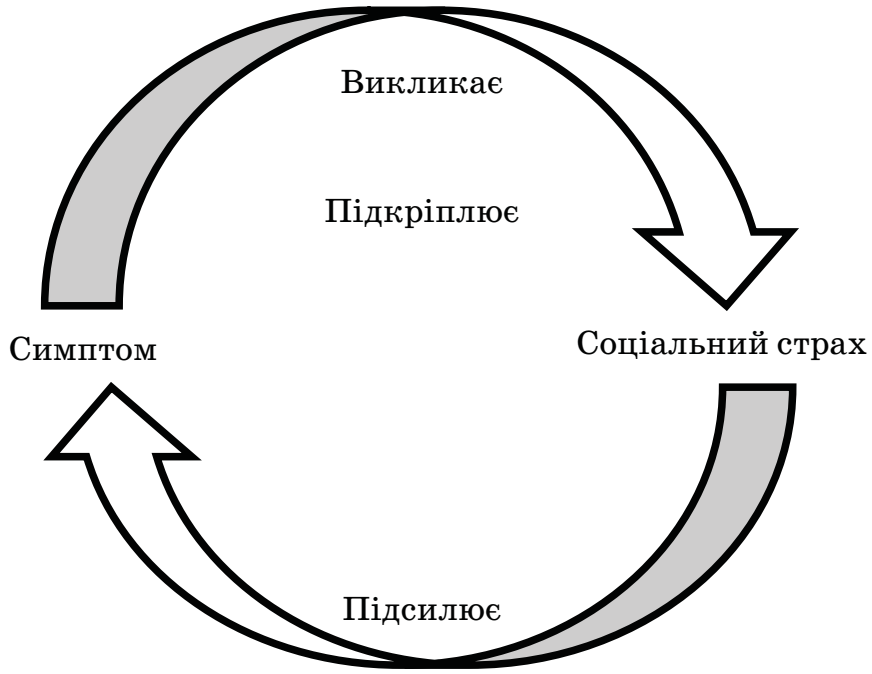

Рис. 1. Кільцеподібна схема виникнення соціального страху

Виходячи із наведених моделей, що ілюструють причини виникнення страхів, можемо виокремити методи групової та індивідуальної психологічної роботи по їх усуненню. Зокрема, вважаємо найбільш доцільною груповою формою взаємодії тренінг. Соціально-психологічний тренінг (СПТ) – засіб психологічного впливу, спрямований на розвиток соціальних установок, знань, умінь та досвіду міжособистісної взаємодії. Тренінг визначається як «багатофункціональний метод навмисних змін психологіч-

них феноменів людини, групи чи організації з метою гармонізації професійного та особистісного буття людини» [13,с.6].

Багатомірність соціального страху пов'язана з його розповсюдженням не лише на емоційну сферу молодої людини, а й на міжособистісну, поведінкову, тому тренінговий процес має включати методи роботи особистісного та міжособистісного характеру. Основні завдання даної тренінгової взаємодії вбачаємо у:

- регуляції емоційних станів;
- набутті навичок адекватних форм комунікації;
- всебічному аналіз переваг та недоліків особистості, спрямований на формування почуття довіри до власного «Я»;
- відпрацюванні навичок впевненої поведінки та саморегуляції;
- оволодінні психологічними методами, спрямованими на створення позитивного образу «Я».

Нарівні з вправами, спрямованими на роботу з емоційною та поведінковою сферами свідомої психологічної організації особистості, під час проведення СПТ, доцільно використовувати й методи, направлені на взаємодію безпосередньо з несвідомим людини – арт-терапію та казкотерапію. Арт-терапія – метод невербального психотерапевтичного впливу, що ґрунтується на використанні образотворчої експресії та потребує безпосередньої участі суб'єкта в образотворчій діяльності [9]. Даний метод є «інсайт-орієнтованим» і базується на твердженні, що внутрішнє «Я» людини знаходить відображення в зорових образах. В роботі з деструктивними емоціями, до яких можемо віднести й соціальний страх, рекомендується використовувати не лише малювання, а й ліплення.

Наведемо декілька модифікованих нами вправ, що рекомендує А.І. Копитін [9], котрі доцільно використовувати в роботі з соціальними страхами студентів.

Вправа «Проблемне поле».

Мета: діагностика емоційної сфери особистості.

Інструкція. Необхідно зліпити із глини чи пластиліну багато кульок різного діаманту і, не замислюючись над тематикою, виліпити з них будь-що. Впродовж 10 хвилин потрібно створити групову композицію на тему актуального емоційного стану. По закінченню роботи проговорити власні почуття, що виникли в процесі ліплення, та думки відносно результату завдання.

Вправа «Малювання каракулів».

Мета: усвідомлення власного емоційного стану, особистісної проблематики.

Матеріали: аркуш паперу, олівець, фарби.

Інструкція. Необхідно створити складний клубок ліній, вільно малюючи по поверхні аркуша паперу. Розглядаючи отриманий малюнок, звернути увагу на асоціативний ряд, що виникає, фіксувати виокремлені образи за допомогою короткого коментаря чи розповіді. Свідомо розвинути даний образ за допомогою фарб, олівця. В якості подальшої роботи над окресленою проблематикою завести «щоденник каракуль» в окремому блокноті для малювання. Вести його впродовж декількох днів, слідкуючи за змінами, що виникають у малюнках. Завершити роботу написанням розповіді на основі даних каракуль.

Вправа «Мій пластиліновий страх».

Мета: усвідомлення власного страху, корекція негативних емоційних переживань.

Матеріали: глина/ пластилін.

Інструкція. За допомогою пластичного матеріалу необхідно виліпити власний страх. Готовому об'єкту потрібно виказати все, що прагне особистість. Наступним кроком буде трансформація предмета за власним бажанням у будь-який спосіб.

Разом з арт-терапевтичними методами, у груповій роботі з соціальними страхами студентів, доцільно використовувати казкотерапію. Як зазначає І. В. Вачков [2], цей метод, що сприяє розширенню свідомості та поліпшенню взаємодії з соціумом, використовується широким колом спеціалістів (психологами, педагогами, лікарями). Головним засобом психологічного впливу в казкотерапії є метафора, котра сприяє активізації внутрішньої ресурсної бази суб'єкта. Виокремлюється декілька варіантів роботи із казкою: розповідь казки, малювання казки, казкотерапевтична діагностика, створення казки клієнтом, виготовлення ляльок, постановка казки.

У роботі з соціальними страхами рекомендуємо використовувати притчі, створення власної казки студентом з подальшим її малюванням, виготовлення ляльок. Створювати казку необхідно з урахуванням основних елементів: зачин казки (зустріч з її героями), виникнення проблеми (страху), що співпадає з проблемою студента, вирішення складної ситуації (подолання страху героями казки), кульмінація, розв'язка (позитивне закінчення), мораль (отриманий досвід змінює життя героїв казки). Після опису казки, бажано її намалювати, зліпити чи представити у вигляді аплікації. Працюючи з творчим матеріалом (картон, пластилін, фарби), людина звільняється від негативних емоційних переживань. Психотерапевтичного ефекту можна

досягти методом «виготовлення ляльки» в межах казкотерапії. Важливим є як сам процес створення ляльки, так і взаємодія з нею. При виготовленні ляльки відбувається включення механізмів проекції, ідентифікації та заміщення.

Соціальні страхи з фобічними проявами потребують, переважно, індивідуальної роботи з використанням психотерапевтичних методів. Нами використовувалися метод емоційно-образної терапії Н.Д. Лінде та символ-драма. Метод емоційно-образної терапії дає можливість в межах короткотривалого впливу досягти суттєвого позитивного ефекту. Суть методу полягає в тому, що в процесі бесіди психолога зі студентом виокремлюється «ядро» заявленої проблеми, надалі пропонується описати власні емоції та їх фіксацію в тілі суб'єкта. Наступний крок: активізується сфера уяви людини – пропонується уявити описані емоції у вигляді образу, далі відбувається дослідження образу в контексті проблемної ситуації. Психолог уточнює власну гіпотезу, відносно стану особистості студента і рекомендує певні прийоми впливу на образ, які, на його думку, мають призвести до зняття симптоматики. У процесі роботи над образом страх та інші негативні емоційні переживання мають трансформуватися у позитивний образ, а результати трансформації мають бути закріплені [7].

Як зазначає Н.Д. Лінде, працюючи над образом, аналізується його психологічний зміст і здійснюється мислиннєвий вплив з метою трансформації. Науковець виокремлює ряд прийомів по взаємодії з образом клієнта:

- спостереження – акцентується увага на будь-якій негативній якості образу;
- діалог – розмова з образом у формі питання-відповіді з метою виявлення його психологічного змісту;
- заміна – мислиннєва підміна негативного образу на позитивний, що повинен там бути апріорі;
- мислиннєва дія – будь-яка дія над образом подумки, що сприятиме адекватному вирішенню проблеми;
- вільне фантазування – підтримка вільних фантазій суб'єкта на тему, що знаходить відображення в образі, до спонтанного його завершення чи інсайта тощо [7].

В процесі індивідуальної роботи зі страхами також доцільно використовувати методи кататимно-імагінативної психотерапії (символ-драми), розроблені Х.К. Льойнером, та методи активної візуалізації.

Висновки. Психокорекція соціальних страхів студентів – багатоплановий процес, що може відбуватися як в груповій, так і

в індивідуальній формі, з використанням прийомів та методів СПТ, емоційно-образної терапії, символдрами, арт-терапії, казкотерапії тощо. Але в процесі роботи з соціальними страхами виявилося, що вони активно підкріплюються суспільними стереотипами. Так, існує стереотип «позитивної оцінки», за яким відбувається нав'язування індивіду, ще з шкільних років, думки, що високий бал – запорука успіху у дорослому житті, тобто, акцент робиться не на якісних та практичних знаннях, а на отриманні високої оцінки від викладача. Цей стереотип призводить до вкрай поширеного страху негативної оцінки, не лише серед школярів, а й серед студентів.

За кожним соціальним страхом приховується як травматична подія для самого суб'єкта, так і тягар стереотипів соціуму. А відтак, психологічну корекцію соціальних страхів не вичерпує робота лише з свідомою та несвідомою сферами особистості студента, необхідна просвітницька робота з мікро- та макросередовищем по розвіюванню стереотипів, що призводять до виникнення особистісних проблем.

Список використаних джерел

1. Бандура А. Теория социального научения / Альберт Бандура. – СПб. : Евразия, 2000. – 320 с.
2. Вачков И.В. Сказкотерапия. Развитие самосознания через психологическую сказку / Игорь Викторович Вачков. – М.: Ось-89, 2007. – 144 с.
3. Гузенко В. А. Особливості переживання соціального страху з різними рівнями мотивації досягнень у юнацькому віці [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Вікова та педагогічна психологія» / В. А. Гузенко. – Одеса, 2009. – 20 с.
4. Гулдинг М.Психотерапия нового решения. Теория и практика / М. Гулдинг, Р. Гулдинг. – М.: Независимая фирма «Класс»,1997. – 288 с. – (Библиотека психологии и психотерапии).
5. Гришкова Р. О. Педагогічні умови реалізації особистісно орієнтованого навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Р. О. Гришкова. – К., 2000. – 20 с.
6. Кляйн М. Эдипов комплекс в свете ранних страхов / [пер. с англ. А. Ниязовой]. – Ижевск: ERGO, 2011. – 92 с.

7. Линде Н. Д. Коррекция фобий методами эмоционально-образной терапии / Н. Д. Линде // Вопросы психологии. – 2006. – № 2. – С. 68 – 79.
8. Линде Н.Д. Эмоционально-образная терапия. Теория и практика / Николай Дмитриевич Линде. – М.: Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2004. – 184 с.
9. Практикум по арт-терапии / [под общ. ред. А. И. Копытина]. – СПб.: Питер, 2000. – 285 с.
10. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / Питирим Александрович Сорокин. – М.: Политиздат, 1992. – 542 с.
11. Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник / Виктор Франкл / [пер. с англ. и нем. Д. А. Леонтьева, М. П. Папуша, Е. В. Эйдмана]. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.
12. Щербатых Ю. В. Физиология и психология страха / Ю. В. Щербатых, А. Д. Ноздрачев // Природа. – 2000. – № 5. – С. 61-67.
13. Эксакусто Т. В. Групповая психокоррекция : тренинги и роли, игры для личностного и профессионального развития / Т. В. Эксакусто, О. Н. Истратова. – Ростов н/Д : Феникс, 2014. – 254 с. – (Психологический практикум).
14. Эриксон Э. Идентичность : юность и кризис / Эрик Г. Эриксон / [пер. с англ.; общ. ред. и предисл. А.В. Толстых]. – М.: Прогресс, 1996. – 344 с.
15. Barlow D. H. Clinical handbook of psychological disorders / D. H. Barlow. – New York : Guilford. – 1993. – 140 p.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. BanduraA. Teorija social'nogo nauchenija / Al'bert Bandura. – SPb. : Evrazija, 2000. – 320 s.
2. Vachkov I.V. Skazkoterapija. Razvitie samosoznanija cherez psihologicheskuju skazku / Igor' Viktorovich Vachkov. – M.: Os'-89, 2007. – 144 s.
3. GuzenkoV. A. Osoblivosti perezhivannja social'nogo strahu z riznimi rivnjami motivacij dosjagnen' u junac'komu vici [Tekst] :avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja kand. psihol. nauk :spec. 19.00.07 «Vikova ta pedagogichna psihologija» / V. A. Guzenko. – Odesa, 2009. – 20 s.
4. Gulding M. Psihoterapija novogo reshenija. Teorija i praktika / M. Gulding, R. Gulding. – M. : Nezavisimaja firma «Klass», 1997. – 288 s. – (Biblioteka psihologii i psihoterapii).
5. Grishkova R. O. Pedagogichni umovi realizacij osobistisno orientovanogo navchannja inozemnoï movi studentiv

nefilologichnih special'nostej vishhih navchal'nih zakladiv osviti: avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja kand. psihol. nauk : spec. 13.00.04 «Teorija i metodika profesijnoï osviti» / R. O. Grishkova. – K., 2000. – 20 s.
6. Kljajn M. Jedipov kompleks v svete rannih strahov / [per. s angl. A. Nijazovoj]. – Izhevsk: ERGO, 2011. – 92 s.
7. Linde N. D. Korrekcija fobij metodamij emocional'no-obraznoj terapii / N. D. Linde // Voprosy psihologii. – 2006. – № 2. – S. 68 – 79.
8. Linde N.D. Jemocional'no-obraznaja terapija. Teorija i praktika / Nikolaj Dmitrievich Linde. – M.: Izd-voMosk. gumanit. un-ta, 2004. – 184 s.
9. Praktikum po art-terapii / [podobshh. red. A. I. Kopytina]. – SPb. :Piter, 2000. – 285 s.
10. Sorokin P. A. Chelovek. Civilizacija. Obshhestvo / Pitirim Aleksandrovich Sorokin. – M.: Politizdat, 1992. – 542 s.
11. Frankl V. Chelovek v poiskahsmysla: Sbornik / Viktor Frankl / [per. s angl.inem. D. A. Leont'eva, M. P. Papusha, E. V. Jejdmana]. – M.: Progress, 1990. – 368 s.
12. Shherbatyh Ju. V. Fiziologija i psihologija straha / Ju. V. Shherbatyh, A. D. Nozdrachev // Priroda. – 2000. – № 5. – S. 61-67.
13. Jeksakusto T. V. Gruppovaja psihokorrekcija :treningi i roli, igry dlja lichnostnogo i professional'nogo razvitija / T. V. Jeksakusto, O. N. Istratova. – Rostov n/D : Feniks, 2014. – 254 s. – (Psihologicheskij praktikum).
14. Jerikson Je. Identichnost' :junost' ikrizis / Jerik G. Jerikson / [per. s angl.; obshh. red. ipredisl. A.V. Tolstyh]. – M.: Progress, 1996. – 344 s.
15. Barlow D. H. Clinical handbook of psychological disorders / D. H. Barlow. – New York : Guilford. – 1993. – 140 p.

A.S. Petrova. Psychological correction work with social fears of student age personalities. The article is devoted to the explanation of the problem of student's social fears psychological correction. A correlation between «psychological correction» and «psychotherapy» concept was analyzed. Group and individual methods of work on reducing social fears level and elimination phobic manifestations of student age personalities were considered. «Social fears» concept was described as a complex phenomenon and «social phobia» as a pathopsychological phenomenon. There was highlighted that social fear may occur according to several theoretical models: within studying theory as a psychic reaction on psychological trauma, be under V. Frankl circle type model, psychoanalytic model (symptom formation), E. Berne model (parental prescriptions).

In the process of experimental research it was found that social fears basic factor is low self-esteem, there also was found a positive relation between social fears and personal anxiety, aggression, subjective feeling of loneliness. To achieve the long-term effect of social fears elimination, and especially their phobic manifestations, there should be considered in psychological correction process work with such a phenomenon factors too.

In the article the attention is focused on advisability of such psychological influence methods use in work with social fears as: socio-psychological training of emotional sphere and interpersonal relations correction, art therapy, tale therapy. In work on elimination of individual phobic manifestations an individual interaction form is important with use of emotional and imaginal therapy and symboldres.

Key words: social fear, sociophobia, students, psychological correction, factors, SPT, art therapy, tale therapy, EIT.

Отримано: 19.07.2014 р.

УДК 159.947.5:37.015.3:62

Н.В. Підбуцька
podbutskaya_nina@ukr.net

Оптимізм майбутнього інженера як умова його успішного особистісно-професійного розвитку

Pidbutska N.V. Optimism of an intended engineer as a condition of his successful personal and professional development / N.V. Pidbutska // Problems of Modern Psychology: Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 25. – Kamianets-Podilsky: Aksioma, 2014. – P. 379-392.

Н.В. Підбуцька. Оптимізм майбутнього інженера як умова його успішного особистісно-професійного розвитку. У статті досліджено особливості оптимізму, його важливість для успішного особистісного та професійного розвитку. Визначено, що оптимізм розкриває мотиваційну спрямованість особистості на успіх, яка у несприятливих обставинах активізується, розвивається і закріплюється. За допомогою теоретичного аналізу розкриті індивідуально-психологічні детермінанти оптимізму: загальна довіра, особливості сенсожиттєвих орієнтацій та мотивація особистості, які були емпірично перевірені. Емпіричний аналіз свідчить про досить невисокий

© Н.В. Підбуцька